

DANIEL KEHLMANN

LOJË DRITASH

ROMAN

BOTIMET TOENA

Botimi i kësaj vepre u mbështet financiarisht nga TRADUKI, një rrjet letrar ku bëjnë pjesë Ministria Federale e Evropës, Integritetit dhe Punëve të Jashtme në Republikën e Austrisë, Ministria e Jashtme e Republikës Federale të Gjermanisë, Fondacioni Zviceran Pro Helvetia, Grupi i Interesit të Përkthyesve dhe Përkthyesve (Shtëpia e Letërsisë Vjenë) me porosi të Ministrisë Federale të Artit, Kulturës, Shërbimeve Publike dhe Sportit në Republikën e Austrisë, Instituti Goethe, Agjencia Sllovene e Librit, Ministria e Kulturës e Republikës së Kroacisë, Departamenti i Kulturës i Qeverisë së Principatës së Lihtenshtajnit, Fondacioni Kulturor i Lihtenshtajnit, Ministria e Kulturës e Republikës së Shqipërisë, Ministria e Kulturës dhe Informacionit e Republikës së Serbisë, Ministria e Kulturës e Rumanisë, Ministria e Kulturës e Malit të Zi, Ministria e Kulturës e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Ministria e Kulturës e Republikës së Bullgarisë, Panairi i Librit në Lajpcig dhe Fondacioni S. Fischer.

DANIEL KEHLMANN

LOJË DRITASH

roman

*Përktheu nga origjinali gjermanisht
Anna Kove*

BOTIMET TOENA

“Autori më i mirë gjerman i brezit të tij tregon se si edhe një artist i madh mund të shkatërrohet nga kompromiset morale me të keqen. I shkëlqyer; një roman që të mban të mbërthyer faqe pas faqeje.”

Salman Rushdie

Autor: Daniel Kehlmann

Titulli në origjinal: Lichtspiel

Botoi në gjermanisht: Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg, 2023

Botuese: Irena Toçi

Redaktore letrare: Majlinda Bami

Përkujdesja grafike dhe kopertina: Gea Qëndro

ISBN 9789928960382

© Daniel Kehlmann 2023

© në shqip BOTIMET TOENA 2026

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollësja", nr. 71, Tiranë 1023

ose K. Postare 1420

Tel.: +355 67 70 70 884

botimet.toena@gmail.com

toena.porosionline@gmail.com

<https://toena.al>

Për Anne dhe Thomas Buergenthal (†)

Si ia dilnim atëherë,
të çoheshim çdo mëngjes, përsëri
e përsëri? Të shtyrë e të tërhequr përpara
nga një valë e madhe marrëzie,
ndonëse e dinim ç'po ndodhte -
e aq më keq! Por pikërisht kjo vetëdije
na mbajti gjallë, ndërsa shumë
më të mirë se ne u përpinë.

Heimito von Doderer;
“Nën yjet e zinj”

JASHTË

Ç'TË REJA SJELL E DIELA?

Pse gjendem në këtë makinë?

Rri i ulur në heshtje. Kur nuk lëviz, ndonjëherë kujtimet kthehen pas në kohë. Por kjo tani nuk po funksionon. E sigurt është se shoferi pi duhan. Makina është plot me tym të dendur. Sytë më djejin. Nuk ndihem mirë. Burri ka flokë të thinjur dhe copëza zbokthi mbi supe. Në pasqyrë lëkundet një kryq në një zinxhir rruazash.

Dalim njëri pas tjetrit. Shoferi më shoqëron, më hap derën, dhe të tjerët shikojnë me gojë hapur: thatimi Franc Krahler, gruaja e tij e metë, Aincingeri, po ashtu dhe një burrë i shkurtër, emri i të cilit s'më kujtohet.

Në fakt, në sanatoriumin “Paqja e mbrëmjes”, çdo njëra ditë ngjan me tjetrën. Njerëzit dëgjojnë radion gjatë ngrënies së mëngjesit, dalin shëtitje në park, iu kthehen dhimbjet e shpinës, mandej hanë drekë, lexojnë gazetën dhe mërzhiten, ndërkohë që televizori vazhdon i ndezur; disa shikojnë, të tjerët flenë, gjithmonë dikush kollitet dhe i lyp mëshirë Zotit. Mandej vjen ora tre e gjysmë, vjen darka, më pas banorët rrinë zgjuar e duhet të shkojnë në tualet çdo gjysmë ore.

Herë pas here vijnë vizitorë, por kurrë tek unë.

Herë pas here dikush vdes dhe vijnë e marrin. Por ata që ende jetojnë, zakonisht s'vjen t'i marrë asnjë makinë e zezë me shofer.

Ne ndaluam në një kryqëzim, tre të rinj me flokë të gjatë na presin rrugën, shoferi ul dritaren dhe bërtet se djemve si ata do t'u bënte mirë një luftë; e kur ata nuk ia vënë veshin, ai zemërohet edhe më shumë. Nis të vozitë sërish, por pa i ndalur britmat. Tani e kuptoj se ku po shkojmë: në studion televizive.

Cili emision do të jetë? Përkulem përpara dhe e pyes. Shoferi kthehet dhe më shikon përmes tymit, pa më kuptuar. E përsëris pyetjen. Atij as nuk i intereson fare kjo gjë, më përgjigjet. E pse duhet t'i interesojë një pisllek i tillë! Ndaj nuk i them më asgjë. Por ai zemërohet edhe më shumë. Të qetë duhet ta lemë; të qetë! A nuk po kërkohet ca si shumë prej tij? Kur ndaluam para ndërtesës së radio-televizionit, ia doli të qetësohej sërish.

Ai zbret nga makina, ecën rreth saj dhe ma hap derën. Më kap për krahu dhe më tërheq. Kjo është paturpësi, por në të vërtetë më ndihmon të mos bie përtokë në rrugë. Fasada e ndërtesës së radios është më gri sesa fasadat përreth. Të gjitha shtëpitë në Vjenë tani janë gri, përveç disave, që kanë ngjyrë kafe të errët. I gjithë qyteti duket sikur është mbuluar me pisllek. Në dimër qielli është i gurtë dhe i ulët, kurse në verë është i lagësht dhe i verdhë. Dikur ka qenë krejt ndryshe. Kur njeriu ka njëfarë moshe, e di se në këtë qytet plot mbeturina, tym qymyri dhe mutra

qensh, as moti madje s'është më si më parë. Dera rrotulluese vërtitet ngadalë dhe për një moment kam frikë mos udhëtimi im do të përfundojë këtu, por unë vazhdoj, dhe në hollin e ndërtesës më pret dikush: një djalë shumë i dobët me fytyrë të mençur dhe syze me xhama të rrumbullakët, i cili më zgjat dorën dhe më prezantohet si redaktori përgjegjës, Rosenkranzi.

- Shumë mirë, - i thashë. - Gëzohem gjithmonë kur të rinjtë janë të sjellshëm. Kjo nuk ndodh shpesh. Për çfarë jeni përgjegjës ju?

- Për emisionin.

- Cilin?

Ai më shikon për disa sekonda para se të më thotë: “Ç’të reja sjell e diela?”.

- Këtë nuk e di.

- Emisioni!

- Çfarë?

- Kështu quhet emisioni. “Ç’të reja sjell e diela?”?

Për çfarë po më flet ky njeri?

- Këtej, ju lutem!

Ai më tregon me gisht një derë në anën tjetër të hollit. E ndjek pas; kalojmë përgjatë një korridori të shkurtër, pastaj ndalemi përpara një ashensori - tani kjo nuk është aspak e gjë mirë. Kabina e parë ikën, e dyta e ndjek, duhet të futem në të tretën, ndjej frikë, ikën edhe ajo. “Jepi,” i them vetes, “ke parë edhe më keq.” Kur kabina e katërt ndalet përpara meje, i mbyll sytë dhe lëviz përpara. Arrij të hyj, por do të kisha rënë, nëse ai nuk do të më mbante për supesh. Mirë që reagoi aq shpejt.

- Më lër të shkoj, - i them ashpër. Dalja është natyrisht edhe më e vështirë. Por ai e parashikon,

më vendos dorën në shpinë dhe më jep një shtytje të vogël. Unë rrëzohem jashtë; për fat të mirë, ai më mban fort sërish.

- Më lini! - i them.

Kundërmon kudo erë plastikë dhe nga diku vjen zhurmë makinash të rënda. Ne kalojmë përgjatë një korridori, majtas dhe djathtas varen fotografi të nënshkruara të njerëzve që qeshin. Disa prej tyre i njoh: Paul Hörbiger, Max Böhm, Johanna Matz dhe më tej Peter Alexander, i cili poshtë firmës së tij, për një arsye të panjohur, ka shkruar “Mirënjohje e madhe për publikun tim shumë të dashur”.

Djali i ri hap një derë, mbi të cilën shkruhet “Dhoma e grimit”. Para një pasqyre grimi qëndron një djalosh i shëndoshë me mjekër të dendur, dhe një grimiere pas tij ia pastron fytyrën me furçë. Kur ajo tërhiqet, ai ngrihet aq beftë, sa që unë dridhem i tëri, dhe më përqafton. Mban erë aftershive dhe birra. Me një zë të përvajshëm nga mallëngjimi, më pyet:

- Si je, Franc?

Unë pëshpërit se jam mirë, çka nuk është fare e vërtetë, por tani kjo as që ka më e rëndësi. Mundohem ta mbaj frymën. Mjekra e tij më gudulis faqen.

- Po ti si je? - psherëtitj unë.

- Ah, Franc, çfarë të them... Lizela vdiq para dy vjetësh dhe puna me Vurmicerin nuk doli mirë. Edhe i thashë atij: “Ferd, duhet ta bësh tani për miqësinë e vjetër.”. Po nuk deshë të më dëgjojë. Ti e di, pastaj preferova të rri te Sengeri, por as ai nuk ishte i ndershëm.

Unë s’marr dot frymë. Kush zotin është ky? Cilët janë këta njerëz, për në cilët po më flet? Më në fund

ai më lë të shkoj, merr një xhaketë shajaku me kopsa fildishi nga varësja e gardërobës, të madhe sa një tendë, e hedh mbi supe dhe del jashtë. Unë ulem. Grimierja merret me fytyrën time dhe më pyet, ashtu siç pyesin gjithmonë grimieret, se ç’punë bëj dhe çfarë më ka sjellë në këtë emision. Ato kurrë nuk dinë gjë më parë, kurrë nuk njohin njeri, kurrë nuk janë të interesuara dhe gjithmonë pyesin.

- Zoti Vilcek është regjisor, - i thotë djali i ri që më solli. Do të doja të ma kishte thënë emrin e tij, por të rinjtë nuk dinë më si të sillen. Natyrisht, tani ajo pyet se çfarë filmash kam bërë, dhe unë i numëroj me të njëjtën ndjenjë të pasigurt, si gjithmonë, të tre titujt e mi modestë: “Peteri vallëzoi me të gjithë”, me Peter Alexanderin, “Gustavi dhe ushtarët”, po ashtu me Peter Alexanderin dhe Gunther Philipp-in, dhe “Shlyku, që shkon i fundit në shtëpi”, me aktorë që nuk i mbaj mend. Tani natyrisht ajo pyet për Peter Alexanderin. Si është ai? Ai, në fakt, s’kishte qenë kurrë aty për të bërë grim, për habinë e saj. Do të kishte pasur qejf ta takonte ndonjëherë.

Unë i tregoj një anekdotë, që e tregoj gjithmonë. Qysh ditën e parë të xhirimeve “Peteri kërceu me të gjithë”, ai e kishte mësuar të gjithë tekstin e tij përmendësh. Mandej, meqë plani i xhirimeve u ndryshua papritur, një aktore e re - emrin e së cilës më mirë po e lë pa përmendur, se tani është bërë shumë e famshme - kishte mësuar vetëm tekstin e asaj dite. Atëherë Peteri e kishte parë dhe i kishte thënë: “Zonjushë e dashur, me tekstin ndodh si me kuajt - doni ta dini pse?”.

O Zot, imazhi im në pasqyrë! Në sanatoriumin “Paqja e mbrëmjes” nuk kemi pasqyra, sepse askush nuk rruhet vetë; këtë e bën çdo mëngjes kujdestari Zdenek. Ndaj pamja më befason: sytë e mi në zgavra të thella, qeskat e varura të lëkurës, buzët e çara, lëkura gri e rrudhosur mbi kokën pa flokë. Xhaketa nuk më rri siç duhet, sepse shpatullat nuk e mbushin më, kravata jo vetëm ka njolla, por është edhe e lidhur keq; jo për fajin tim, sepse unë nuk mund të lidh më kravata prej kohësh, edhe këtë e ka bërë Zdeneku. A s’mund të përpiquej ai pak më shumë? Sa shpesh ndodh, që ndonjëri prej nesh të dalë në televizor? I mbyll sytë, që të mos e shoh më veten. Diçka kërcet, ajër i ftohtë nga llaku i flokëve fryn mbi kokën time. Pse duhej, vallë? Nuk kam pothuajse asnjë qime.

- Po, pse? - pyet grimierja. Çfarë ndodh? “Si me kuajt”, pati thënë ai, pse?

Çfarë po kërkon kjo nga unë?

- E po mirë, - më thotë ajo pas një pauze. - Mbaruam.

Ngrihem, gjunjët më dridhen, grimerja dhe i riu më mbajnë.

- Mos u shqetëso, - thotë djali, ndërsa më drejton jashtë në korridor. Në mure janë varur foto të nënshkruara nga Paul Hörbiger, Johanna Matz, Peter Alexander. Me ata unë kam punuar një herë e një kohë.

- Zoti Profesor Konrads¹ do t’ju bëjë vetëm ato pyetje, që i kemi diskutuar tashmë gjatë bisedës

¹ Heinz Conrads (1913-1986) aktor, kabaretist dhe prezantues shumë i njohur austriak, i dashur për programet e tij radiofonike dhe televizive.

paraprake. Ju do të tregoni disa nga ato historitë e vjetra e të bukura; nuk ka gjasa të na ndodhin probleme. Profesor Konrads gjithmonë bën vetëm pyetje, që ia ka shkruar më parë redaksia. Dhe redaksia, në këtë rast, jam unë. Ai nuk improvizon kurrë.

- Duhet të shkoj në tualet.

Ai shikon orën. Rosenblati! Nuk e di se nga ia kam mësuar emrin, por kështu quhet. Ka diçka që më shqetëson, por tani nuk mund ta them se çfarë. Ai më tregon me dorë një derë.

- Ju lutem, ngutuni!

Hyj brenda. Gjithçka është e komplikuar: gishta e mi janë të mpirë dhe nuk mund ta ndjej mirë tokëzën e rripit dhe as kopsën e pantallonave, kështu që nuk është aq e lehtë t'i heq pantallonat; për më tepër, ndenjësja e tualetit është vendosur shumë poshtë. Edhe topi me letër higjienike bie për tokë. Unë përkulem, por sa bëj ta kap, ai vazhdon rrrokulliset dhe largohet duke kaluar nëpër çarjen poshtë murit ndarës të kabinës. Dëgjoj hapa, dikush po çapitet dhe thërret emrin tim:

- Zoti Vilcek, duhet të shkojmë në studio!

- Po, po! - them unë.

- Është një program live!

- Po, menjëherë. Menjëherë.

Pas një çasti vijnë disa njerëz. Dëgjoj zëra të shqetësuar. Përfundimisht jam gati, por ngritja në këmbë është jashtëzakonisht e vështirë, sepse ndenjësja është shumë e ulët, dhe tani presin në radhë kopsat e pantallonave dhe rripi. E bëj gjithçka aq

ngadalë sa është e nevojshme. Nëse ngutem, do ta kem më të vështirë.

Dal nga kabina. Pesë burra dhe tre gra janë aty. Duket sikur të gjithë po më presin mua. Si ka mundësi që gratë lejohen të hyjnë këtu? Mos kemi arritur deri aty, sa nuk ka më asgjë të shenjtë? Por, para se të ankohe, ata më rrethojnë - njëri më mbështet nga e djathta, tjetri nga e majta, një i treti më shtyn e nuk më lënë as të laj duar.

- Emisioni ka filluar tashmë, - thotë njëri.

- E kemi nisur me të ftuarin e dytë, - thotë një tjetër.

- Duhet të hyni. Do të jeni live menjëherë, - thotë një i tretë.

Hapet një derë hekuri, dhe ne gjendemi në një studio. Dy kamera lëvizin pa zhurmë nëpër dhomë, unë dëgjoj tingullin e lartë fërshëllyes të prozhektorëve, mikrofonat varen me tela nga tavani. Në mes është mobiluar një si dhomëz ndenjjeje: tapiceri muri me lule, sipër tyre janë gozhduar piktura peizazhesh në korniza ari, një divan, një karrige me krahë, një tavolinë me filxhanë kafeje. Në divan është ulur një burrë madhosh me mjekër dhe me xhaketë shajaku. Pranë i qëndron një burrë, të cilin e njoh, e shoh vazhdimisht në televizor, në sanatoriumin “Paqja e mbrëmjes”, por nuk më kujtohet emri i tij. Momentalisht ai po këndon bashkë me muzikën e metaltë që vjen nga altoparlantët, duke puthur herë pas here majat e gishtave të tij. Dikush më shtyn përpara, për pak pengohem me një kablo, por pas një manovrimi më çojnë pranë kamerës dhe tani jam në